

Vålerenga Historielags Kalender 2002

Kalenderen er for salg kr 60,- pr. stk. Se side 2 for detaljer.

God Jul!

God Jul!

Leder'n har ordet!

Nå blir det bok, men hva skal den hete?

Som tidligere nevnt, er vi godt i gang med neste års jubileumsbok. Det store gjennombruddet kom i november da vi undertegnet kontrakt med Orion Forlag. Etter å ha fått inn mange idéer om hva boka skal inneholde, manglet vi noen til å trekke litt mer i trådene.

Vi har ingen erfaring med å gi ut bok, så forlaget kan nok gi mye god hjelp både til bokkomiteen og styret. Orion viser spesiell interesse for vårt bokforslag, og vi ble overveldet over alt de kan tilby. De stiller med både redaktør, historiker samt at forlags-sjefen aktivt er med på prosessen med bl.a. layout.

I tillegg tar forlaget seg av det som har med markedsføring å gjøre. Bare dette er en stor jobb hvor de nok er mer profesjonelle enn oss. Dette gjør at vi nok har muligheten til å nå ut til et bredere publikum enn om vi hadde tatt hånd om dette selv.

Boka skal gjenspeile noe av det vi har jobbet med i disse ti åra. En del nytt stoff skal det også bli. Dette skal bli ei praktbok om Vålerenga, i tekst og bilder. Er det noen som har noe mer å fortelle fra Vålerenga eller har ting eller bilder som vi kan avfotografere, så ville vi være takknemlige for å få det med i boka!

Vi trenger imidlertid deres hjelp til å finne en passende tittel på boka. I og med at "Vålerenga" er godt kjent, hadde vi vel kanskje tenkt at det burde være med i tittelen. Vi oppfordrer derfor dere til å komme med forslag. Det forslaget som hjelper oss med dette, vil selvfølgelig bli premiært. Send inn forslag til undertegnede.

Hvis alt går etter planen, vil boka være ferdig på høstparten 2002. Neste års julegaveidè skulle derfor allerede være på plass.

Styret vil med dette få takke medlemmene for at dere trofast stilte opp på arrangementene i året som snart er omme. En spesiell takk til de av medlemmene som har vært aktivt med i arbeidet vårt.

God jul og godt nytt år ønskes dere alle!

Even Haugseth

Tittelforslag på boka sendes til Even Haugseth, Norderhovgata 20, 0654 OSLO, E-post: even-hau@frisurf.no

Historielagets kalender 2002!

Kalenderen kan bestilles på følgende måter:

pr. e-post:

v a a l e r e n g a . h i s t l a g @ c 2 i . n e t

pr. telefon:

Bjørn Granlund 22 68 34 05

Eller på følgende utsalgssteder:

Svingers tippekiosk (hjørnet Danmarksg./
Etterstadg.

I "Såpa's" Frisørsalong på Galgeberg

I bokhandelen på Fyrstikktorget

I bokhandelen på Tøyensenteret

Kalenderen koster kr 60,- (+ evt porto ved postforsendelse).

Eget trykk (både firma og privat) på kalenderen kan også skaffes. Kontakt da Bjørn Granlund.

Vålerengen Skole anno 1901

Vålerenga Historielag har fått mulighet til å kopiere en stilbok fra ei jente som i 1901 gikk i klasse 6 a, på Vålerenga skole.

Det er mange stiler og diktater i boka som er både morsomme og interessante, men vi vil først konsentrere oss om hva som er sagt om skolen. Sitatene skrives med datidens rettskrivning.

VOR SKOLEBYGNING

Vor skole er i Islandsgaden. Det er en stor og pen treetages bygning med tre opgange. I første etage er det to sløidværelser, to kartværelser, et lærerværelse, et lærerindeværelse, over lærerens kontor og vagtmesterens udsalg. I anden etage er det klasseværelser og et lidet sygeværelse. I tredie etage er det mange klasseværelser, et fysikværelse og doktors kontor. Paa loftet er det kokekjøkken, sangværelse og haandarbeidsværelse. Det er ikke vinduer paa loftet, men det er glastag og derfra faar vi lys. Nede i kjelleren er der en stor spisesal, et badeværelse og kul og vedoplag. Foran skolen er der en stor have med blomster og træer i. Bag skolen er det et stort gaardsrum med to vandspring og to skraa-tag som vi kan være under naar det regner. Ved si-

den av skolen er overlærerboligen. Lige overfor overlærerboligen er der en stor gymnastiksal.

VORT KLASSEVÆRELSE

Vort klasseværelse er i tredie etage, det er nummer 13. Det er et stort værelse med tre vinduer. Der er tre rækker med pulte, og der sidder to og to sammen. I alt er det 44 piger i klassen. Borte ved vinduet er der et skab, og i det har vi sytøiet og bøgerne. I taget hænger det fire gaslamper og et termometer. Borte ved døren staar en tavle. Ved sidenaf tavlen er der et katheder. Paa væggene er det knagger som vi hænger tøiet paa.

BADET PÅ VAALERENGENS SKOLE.

Badet er i kjelleren. Badet bestaar av 2 rum, et paklædnings-værelse og et bade-værelse. Det er syv som bader der om gangen, for det er syv baljer. Badekonon skrur paa en kran, saa kommer det varmt vand. Sæbe og børste faar vi af badekonon til at skrubbe oss med. Mens vi bader, klæder de andre af sig. Naar vi har badet alle, stiller vi os op to og to og siger tak for badet, og saa gaar vi op paa værelset.

Klassebilde fra Vålerengen Skole ca. 1899

Henrettelser på Vålerenga lagde folkevandringer.

Artikkelen er hentet fra Sigurd Heiestads minner fra Vålerenga.

Det er sikkert kjent for de fleste at Galgeborg var byens rettersted i gammel tid. Hit kom de dødsdømte for å bli lagt på steile og hjul, hengt i galgen eller mistet hode på blokka. Men også Etterstad var et rettersted og den siste henrettelsen fant sted her i 1864, og får til Daniel Thoresen, kjent kjøpmann fra Totengata på Vålerenga - husket henrettelsen av de to morderne Pries og Simonsen dette året, som ifølge uttalelser på den tid gjorde voldsomt inntrykk på det store publikum som var møtt fram. Det var da også en kriminalsak som hadde vagt sterke følelser, et regulært rovmord, i det de to hadde lokket en bonde med velspekket lommebok ut på båttur, drept denne og senket liket i sjøen ved Hovedøya.

Man kan regne med at hele Vålerenga var på bena på eksekusjonsdagen 24. april, ja så godt som hele byen var det. Christiania var fortsatt en småby nærmest og 5000 mennesker var derfor voldsomt mye folk. I den tid var jo en offentlig henrettelse betraktet som en forestilling, til forlystelse og gru, skrekk og advarsel. Høy og lav samlet seg på Justisplass. De fleste kom til fots, noen med hest forspent kjerre, atter andre i fine ekvipasjer. Enkelte foretaksomme personer hadde kjørt arbeidsvognene sine til Etterstad, hvor man - som det heter i en skildring - kunne få stående plass for bedre å overskue det rystende drama - mot en avgift på 12 skilling.

Til å begynne med er stemningen på topp hos tilskuerne, ikke minst hos dem som flittig har besøkt øl- og kakebodene for å få seg noe styrken-de under vesten.

Selve skafottet består av en firkantet tribune hvor dekket er strødd med granbar. Autoritene er kommet på plass, Akers fogd, Christianias politimester og legekommisjonen. I litt avstand av disse står bøddelen, "eksellensen" Samson Isberg, iført

rød trøye og blåstripete bukser. Han skildres et sted slik "En høy, sterkbygget mann med gråsprenget skjegg og et edelt, vakkert ansikt og hjertensgode øyne"

Pries og presten Møhne ankommer og entrer tribunen. Pries er rolig, nikker vennlig til de få som oppholder seg rundt skafottet. Fogd Eker leser opp dødsdommen, og med høy stemme taler presten om at "Synden sold er døden". Pries og hans sjelesørger kneler i en kort bønn og tar deretter avskjed med hverandre. Den dødsdømte tar av seg frakk og vest, kneler ved blokken og får sitt lommetørkle bundet for øynene. Rolig legger han hodet på blokken. Folk blottes sine hoder, presten kneler igjen og begynner høyt å lese "Fadervor". Da ordene "Forlad vor Skyld, som vi forlader vore Skyldnere" blir framsagt, faller bøddelens øks. Legene undersøker liket, hvorefter kropp og hode blir lagt i en enkel tjærebredd kiste og kjørt bort.

Henrettelsen av Simonsen blir mer oppskakende. Simonsen er tydelig for alle dypt rystet og skremt, han er likblek da han føres opp på skafottet, tårene renner uavbrutt. Men han har krefter til å henvende seg til publikum. Knelende framfører han en enkel tale som får tårene til å flyte hos mange av de tilstedeværende.

Den forferdelige misgjerning han har begått skyldes at han uten Gud hadde vandret lett-sindig gjennom verden og kommet på avveier: "legg dere Guds ord på hjerte og betred omvendel-sens vei. Betrakt meg som et avskrekkende eks-empel på hvor syndens vei fører". Han ba de som var forferdet over hans udåd tilgi ham til himme-len, tok et sterkt beveget farvel med alle og ba høyt en bønn til sin Herre og frelser Jesum Kristus. Skarpretteren måtte hjelpe han av med tøyet. Idet presten begynte å si fram Fadervor, ropte Simonsen liggende med hodet på skafottet: "Herre annam min Ånd - Herre Jesus Kristus!" Dødshugget faller. Hyl og skrik høres, enkelte besvimer, men de fleste står rystet og tause tilbake.

forts..side 6

Slagmark og rettersted

Fra Sigurd Heierstads minner fra Vålerenga

Vålerenga ble innlemmet i hovedstaden i 1878. Sammen med Kværner, Svendsenga og Jordal kom bydelen inn under Christianias administrasjon. Det var da sparsomt med bebyggelse og folk som bodde der før århundreskifte kunne fortelle at det bare gikk en gangsti fra Vålerenga over Etterstadsletta til Bryn. Bare noen trehus med hage lå hist og her, og gatenavn var det selvsagt ikke behov for. Husene hadde navn etter dem som bygde eller bodde der, f. eks. Hanse-gårn, Anders-gårn, Petters-gårn osv.

Navnet Vålerenga- eller Vålerengen- er avledet av det gammelnorske Volin eller Vollvin som betyr dyrkbar jord eller beitemark. Disse beitemarkene tilhørte Volin, gården lå der en nå finner prestegården og Vålerenga kirke. I fjerne tider dyrket biskop Øystein i Oslo bispestol korn på de fruktbare markene omkring gården, som i matrikkelen av 1723 skiftet navn til "Waal-ereng".

Dramatiske begivenheter har det vært i områdene ved Galgeberg. Ikke bare har det vært rettersted- store slag har vært utkjempet her. I 1197 kjempet kong Sverre i spissen for birkebeinerne en innbitt kamp mot baglerne som da var herrer i Oslo. Det var på Galgeberg kong Sverre talte til sine menn etter at baglerne var drevet ut. Vinteren tre år senere gjorde bøndene i Viken og i Oplandene opprør, de kom ned fra Aker og kong Sverre tok stil-

ling på Galgeberg. Etter å ha kjempet forgjeves mot bøndene i skråningen på sørsiden av Kværner, lar Sverre blåse retrett til Galgeberg. Kampene raste både ved Akerselva og på isen utenfor Akersnes og rundt St.Hallvards kirke. Men til slutt lykkes det birkebeinerne å slå bondehæren på flukt oppover Åkeberg. Etter seieren kan Sverre igjen samle sine menn på Galgeberg.

I 1240 var Vålerenga midtpunktet for kampene mellom Håkon Håkonsen og Skule Jarl. Kongen kom sjøveien, mens hertug Jarl dro oppover mot Galgeberg hvor han fylket sine menn. Kampen, som endte med seier for kongen, markerte slutten på borgerkrigene i Norge.

Fra denne blodige periode gjør vi et stort sprang, fram til midten av forrige århundre da gården oppe på høyden med tilhørende områder ble kjøpt av o.r.sakfører Carl Christian Salomonsen. Fra 1863 begynte han å stykke og legge ut sine marker og løkker til salg, og nå tok etter hvert bebyggelsen til å skyte opp i distriktet. I 1880 ble Vålerenggata opparbeidet, så Danmarksgata og de mange tverrgatene Mellom Galgeberg og Etterstadsletta. De stinkende kloakkene Munkebekken og Etterstadbekken ble overbygget, og bebyggelsen på Vålerenga fikk rettvinklede kvartaler, og etter datidens forhold ganske brede og velskikkete gater for trafikken.

Sommerens Travløp.

forts. side 6

I seinere år var det heldigvis andre grunner til folkevandring opp til Etterstad. Bildet fra "Vore Hester"

Slagmark.... forts. fra s. 4

Konene måtte ned til Kværnerelva med klesvasken, og drikkevann var det også skralt med på Vålerenga. Vann ble hentet i "Skare-hagan" som hadde navn etter marinemaler Skare, og som lå der Kampen gamlehjem holder til. Det fantes også en spring ved jernbanebrua i Schweigaardsgate, og senere kom det en "tretut" på Justisplass (Galgeberg), der konene sto i kø for å hente vann.

Henrettelserforts fra s. 4

Noen år senere ble den neste og siste dødsdom ekskvert på Galgeberg, men da var det en annen enn Samson Isberg som førte øksen. Da lå han selv i sin grav. Det ønske han hadde uttrykt etter henrettelsen av Pries og Simonsen ble oppfylt: " Dette i dag var en forferdelig tung plikt å oppfylle. Og jeg håper Gud vil spare meg for å utføre flere henrettelser.

Fotoutstillingen 6. og 7. oktober 2001

Historielagets fotoutstilling i Konfirmantsalen høsten 2001 ble meget godt besøkt av både historielagets medlemmer og nåværende og tidligere beboere på Vålerenga - samt av folk med en mer fjern tilknytning til bydelen.

Det dukket opp eldre mennesker med gamle bilder og med historier som både var overraskende og interessante for vårt arbeid i historielaget. Blant annet fikk vi besøk av tipp-tippoldebarnet til den legendariske enka etter biskop Christen Schmidt på Vaalerengen hovedgaard som døde i 1804 - Ingeborg Catharina Steensgaard, født Birkenbush (også kalt Buska). I 1806 ble hun gift med kjøpmann Lars Steensgaard, som hadde gården til 1852. Det ikke helt unge tipp-tippoldebarnet hadde med seg et portrett av denne omtalte fru på hovedgården som vi fikk avfotografere - og hun hadde håpet å få en omvisning i «salene». Dessverre vet vi at dette ikke lot seg gjøre, det er ikke mye igjen av fordums storhet i den nåværende prestegården.

En annen eldre dame overrasket med å vise oss sin mors stilbok fra Vålerenga skole i 1901! Et hundre år gammel, skrevet med nydelig skjønnskrift og med et variert innhold av stiler og diktater. Vi fikk lov til å kopiere boka, og vil gjengi noen av stilene etter hvert i avisen «Mer gammelt enn nytt». I tillegg hadde hun også med seg et klassebilde fra 1899, som også ble avfotografert.

Til å begynne med tar vi med en stil hvor denne piken, som da gikk i klasse 6a, beskriver hvordan Vaalerengens skole var for nøyaktig 100 år siden. Stilen kan du lese på side 3.

Medlemsmøte 19. november 2001

«Teglverkene - fra leire til ferdig stein»

Årets siste medlemsmøte var viet historien om teglverkene i Oslos østre bydeler - og Nygaard teglverk på Etterstad ble gitt en helt spesiell oppmerksomhet.

Kveldens foredragsholder Lars Olle Engaas, som er oppvokst på Nygaard teglverk, ga oss en meget interessant og illustrerende innføring i produksjons-metoder, framdrift, tekniske detaljer med mere - fram til ferdig tørket stein.

Engaas krydret sitt foredrag med mange selvpoplevde historier fra sin tid som hjelpegutt på teglverket fra 10-års alder og fram til mer selvstendig arbeid som tenåring. Arbeidsstokken besto av til dels sesongarbeidere som f. eks. svenske rallare og norske skogsarbeidere, men også fast ansatte. Arbeiderne bodde i små brakker med flere karer på hvert rom, bare sjefene hadde bedre boforhold. På Nygaard teglverk ble det mest lagd vanlig murstein til husbygging.

Lars O. Engaas

Blandingsforholdene av leira avgjorde om steinen ble tett eller mer porøs. Ferdigblandet leire ble så eltet, presset og kuttet - deretter plassert i en ringovn til tørking. Via bilder på over-head fikk møtedeltakerne et inntrykk av den arbeidskrevende og tunge produksjonsprosessen som teglverksarbeidet var.

Det fantes en mengde teglverk i Vålerengas nærområde, spesielt nevnes Jordal teglverk. To av historielagets øvrige medlemmer stammer fra familien som drev Jordal teglverk i mange år. Både Leif Kåre Christiansen og Jan Willy Ramberg kunne bidra med utfyllende opplysninger om driften.

Etter foredraget ble det gitt en kort orientering om aktuelle saker av lagets leder, og de over 60 frammøtte kunne avslutte kvelden med hyggelig prat og vafler/kaffe.

Björg Staal
ref.

Et organ for
Vålerenga Historielag

Vålerenga Historielag
Hedmarksgata 2
0658 Oslo
E-mail: vaalerenga.histlag@c2i.net

Møte kalender

Medlemsmøter 1. halvår 2002

4. februar 2002 Medlemsmøte
11. mars 2002 Årsmøte
22. april 2002 Jubileums møte!

Alle møter holdes i Bydelshuset,
Hedmarksgata 2

VELKOMMEN!

Styret og arbeidsgrupper i Vålerenga Historielag

Leder:	Even Haugseth
Nestleder:	Bjørn Arild Gjerdalen
Kasserer:	Bjørn Granlund
Sekretær:	Björg Staal
Styremedlem:	Laila Normann
Varamedlem:	Arne Mustad Sørensen
Varamedlem:	Unni Granlund

Vi ønsker alle våre medlemmer
en riktig god jul og et fredelig nytt år!

Denne utgaven av "Mer gam-
melt enn nytt" gis ut med støtte
fra Bjørn Kolstrud Transport.

Arbeidsgrupper i historielaget:

Utgivelse av bildekalender:

Kontakt: Even Haugseth tlf. 22 57 01 66

Fotogruppe – fotografering, innsamling og
avfotografering av bilder:

Kontakt: Bjørn Granlund tlf. 22 68 34 05

Idrettsgruppe – prosjekt om bydelens idrettsmiljø

Kontakt: Bjørn Arild Gjerdalen tlf 90 91 92 50

Intervjugruppe – intervjuer interessante mennesker

Kontakt: Björg Staal tlf. 22 61 40 33

Medlemsavisa vår

Kontakt: Laila Normann tlf. 22 67 46 75

Vålerenga Historielag på internett:

vaalerenga.histlag@c2i.net

<http://home.c2i.net/vaalhist>

